

UČENJE UČENJA

Nekateri strokovnjaki pravijo, da se otrok od rojstva do vstopa v šolo nauči več kot študent medicine v času študija na fakulteti. In, kar je še posebej zanimivo, to »prvo fakulteto« uspešno opravijo vsi otroci, razen redkih izjem. Sodobna nevroznanost je tudi dokazala, da naravno učenje praviloma doživljamo kot nekaj zelo prijetnega. Med reševanjem problemov se v nas, poleg hormonov, ki nas opremljajo z energijo (adrenalin, kortizol), aktivirajo še hormoni dopamin, serotonin in oksitocin, ki jih imenujemo tudi hormoni sreče. Večina ljudi z vsaj nekajletnimi izkušnjami z učenjem v šoli bi trditi, da se med učenjem v nas sprožajo hormoni sreče, težko pritrdila.

Kaj se torej zgodi ob koncu predšolskega obdobja, ko otrok uspešno in z velikim veseljem zaključi svojo »prvo fakulteto« in vstopi v osnovno šolo? V čem je šolsko učenje tako drugačno od predšolskega?

Prva značilnost naravnega učenja je, da se učna situacija vzpostavi samoiniciativno – učenec se sam odloča, kaj se bo učil, kdaj in kako. Usmerjajo ga osebno pomembni cilji – otrok nekaj želi znati. Želja aktivira različna čustva in radovednost, kar vse vodi v pozitiven stres. V šolskem učenju praviloma učitelj ustvarja učne situacije. Bolj ko je pouk transmissijsko naravnian, manj imajo učenci manevrskega prostora, da učne cilje povežejo z osebnimi. Med »strinjati se z učiteljem, da je treba znati poštrevanko« in »čutiti potrebo, da bi znal poštrevanko« je namreč precejšnja razlika. Ko si nečesa želimo, ko čutimo potrebo, ko cilj spremljajo tudi ustrezna čustva (spodbujena s hormoni sreče in hormoni, ki nas opremljajo z energijo), se spontano pojavi samoregulacija učenja. Posameznik sam zavzeto išče priložnosti, v katerih se bo lahko naučil tistega, kar si želi, in sam išče tudi najbolj ustrezno pot do cilja (način učenja). Te učne situacije so praviloma avtentične in neposredno vplivajo na otrokovo življenje, zato imajo zanj osebni pomen. Naravno učenje je kumulativno – proces učenja se dogaja nenehno in se nadgrajuje. Vedno je tudi socialno situirano.

V tradicionalni šoli po navadi ni zadoščeno niti eni od omenjenih značilnosti: učne epizode so razdrobljene, izkušnje so posredne, cilje postavlja učitelj. Zato je samoregulacija učenja v šoli težava.

Da bi se šolsko delo čim bolj približalo naravnemu učenju, so strokovnjaki uvedli koncept »učna situacija«. Opremljena je kot situacija, v katero učitelj učenca povabi, mu poskuša vzbuditi zanimanje in ga vodi, da izvaja danemu kontekstu prilagojeno, ciljno usmerjeno učenje. Pouk, ki temelji na tej paradigmi, kliče po učitelju, ki ni prenašalec znanja, ampak moderator učenja učencev. V tako vodenem pouku je cilj, poleg pridobivanja znanja, tudi razvoj kompetence za samostojno učenje.

Zato je razumljivo, da je v dokumentu Evropskega parlamenta o vseživljenjskem izobraževanju med osmimi

ključnimi kompetencami, ki naj bi jih obvladal vsak posameznik, da bi se lahko učinkovito vključil v družbeno skupnost in v njej dosegal svoje osebne cilje, navedena tudi kompetenca učenje učenja.

Priporočilu Evropskega parlamenta so sledili tudi slovenski snovalci posodobljenih učnih načrtov in razvoj omenjene kompetence uvrstili v učne načrte vseh predmetov v gimnazijah in osnovnih šolah. Ker pa pot od novosti, zapisane v učnem načrtu, do njene izpeljave v praksi ni preprosta, so se v šolskem letu 2010/11 kar tri institucije, ki skrbijo za strokovni razvoj šolstva (Zavod RS za šolstvo in Šola za ravnatelje skupaj s Pedagoško fakulteto v Mariboru) lotile dveh projektnih nalog, katerih cilj je pri učencih razvijati kompetenco učenje učenja.

Načrtno razvijanje omenjene kompetence v slovenskem šolskem prostoru sicer ni novost – že dolga leta so za to praviloma skrbeli šolski svetovalni delavci, ki so za učence pripravljali predavanja in delavnice na to temo. Vendar so bile to največkrat od pouka izolirane dejavnosti, ki praviloma niso imele velikih učinkov. Večina svetovalnih delavcev je vedno bolj čutila, da bi pri razvoju kompetence učenje učenja morali sodelovati tudi učitelji. Način učenja učencev je namreč vedno prilagojen načinu učiteljevega vodenja pouka, njegovim pričakovanjem, ciljem in vrsti znanja, ki ga zahteva.

Zavod RS za šolstvo vodi projekt na dvaintridesetih gimnazijah. Projektne time, ki jih sestavljajo učitelji različnih predmetov, praviloma vodijo svetovalni delavci. Tako približno sto štirideset učiteljev in svetovalnih delavcev pri pouku že dve leti razvija strategije spodbujanja samostojnega kakovostnega učenja pri učencih, ki so prilagojene predmetnim posebnostim. V tem letu bodo člani projektnih timov v sodelovanju z ravnateljmi svoje znanje in izkušnje načrtno širili na kolektive svojih šol (in tudi na druge šole, ki bodo pokazale zanimanje).

V tej številki boste našli preplet teorije in prakse. Skrbno izbrana teorija osmišlja in razlaga procese, ki so jih učitelji pri pouku načrtno spodbujali, da bi dijakom pomagali razviti svojo lastno učinkovito strategijo učenja. Nekaj člankov pa opisuje strategije, ki so jih učitelji razvili v okviru projekta Uvajanje medpredmetne kompetence učenje učenja v pouk, ki ga vodi ZRSŠ.

Ena od najpomembnejših izkušenj dveletnega dela v tem projektu je, da mora biti razvoj omenjene kompetence postopen in nenehen – vtkan v vsako uro. Dve leti razvojnega dela je šele prvi korak. Upam, da bomo v prihodnosti dobili priložnost, da skupaj s šolami naredimo tudi drugega, tretjega ...

Želim vam prijetno branje.

*Cvetka Bizjak,
gostujoča urednica*